Agenda2030
Kestävän kehityksen Suomi- pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistavasti

Teema: Miten voidaan edistää kestävää hyvinvointia? Miten kestävää kehitystä voidaan edistää hyvinvointitalouden ja -palveluiden avulla
Eduskunta - Tulevaisuusvaliokunta

Riitta-Maija Hämäläinen

riitta-maija.hamalainen@thl.fi

p. 029 524 7464 Twitter @riittamaijah

THL

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Sosiaalisesti kestävä kehitys	Kestävä hyvinvointi	Hyvinvointitalous
- perustuu yhdenvertaisuuteen ja demokratian arvoihin ja sisältää kansalaisten perusoikeuksien toteutumisen - ihmisten riittävä toimeentulo - sosiaali- ja terveyspalvelujen ja turvallisuus ja takaaminen - resurssien ja toimintamahdollisuuksien oikeudenmukainen jakautuminen - ihmisten osallisuus ja kiinnittyminen yhteiskuntaan - omaan elämäänsä vaikuttamiseen	- kohtuullinen elintaso - mielekäs ja vastuullinen toiminta - merkitykselliset suhteet - elävä läsnäolo - miten lisätä hyvinvointia ilman, että samalla kasvatetaan haitallisia ympäristövaikutuksia ja pysytään luonnon kantokyvyn rajoissa.	- pyritään mittaamaan ja ohjaamaan sosiaali- ja terveydenhuollon hyötyjä ja kustannuksia - eri ihmisryhmien, sukupolvien ja kansojen sekä ympäristön kannalta tehtävät ratkaisut - ihmisten hyvinvoinnin ja talouden keskinäinen riippuvuus - tulevaisuuden rakentamisessa on kyse pohjimmiltaan oikeudenmukaisuudesta, yhteiskunnan koheesiosta sekä sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävästä kehityksestä.

THL

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Kestävän hyvinvoinnin nelikenttä

Kohtuullinen elintaso - Toimeentulo - Sosiaaliturva - Työllisyys	**Merkitykselliset suhteet, osallisuus, osallistuminen, yhteiskunnan koheesio** - Luottamus instituutioihin - Yksinäisyys
Elävä läsnäolo - terveys ja hyvinvointi: koettu terveys, terveyspalvelut - Iäkkäiden kotihoito	**Mielekäs ja vastuullinen toiminta** - kansalaisjärjestötoiminta - jakamistalous

Perusturvan riittävyys ja köyhyys

- Köyhyyden kuva muuttuu valitusta mittarista riippuen.
- Suhteellisen köyhyysrajan mukaan väestöstä 12% eli noin 660 000 jää köyhyysrajan alle.
- Suhteellista köyhyyttä syvempää köyhyyttä kuvaava minimibudjettiraja osoittaa, että 8% väestöstä eli 440 000 suomalaista elää köyhyydessä.
- Minimibudjettiköyhyys on yleisintä yksinasuvilla ja yksinhuoltajilla,opiskelijoilla ja ei-työllisillä.
- Molemmat köyhyysmittarit ennustavat köyhien määrän säilyvän varsin muuttumattomana vuonna 2016.
- Perusturvan taso riittää kattamaan 71–102% yksin vuokralla asuvalla kohtuullisen minimibudjetin mukaisesta kulutuksesta.
- Yksin vuokralla asuvan työttömän perusturvan taso on 26% ja takuueläkeläisen 34% keskipalkkaisen tulotasosta.

Moisio P, Mukkila S, Ilmakunnas I, Mäkinen L, Saikkonen P. Perusturvan riittävyys ja köyhyys. Tutkimuksesta tiiviisti. 23/2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys) 2006M01-2017M02

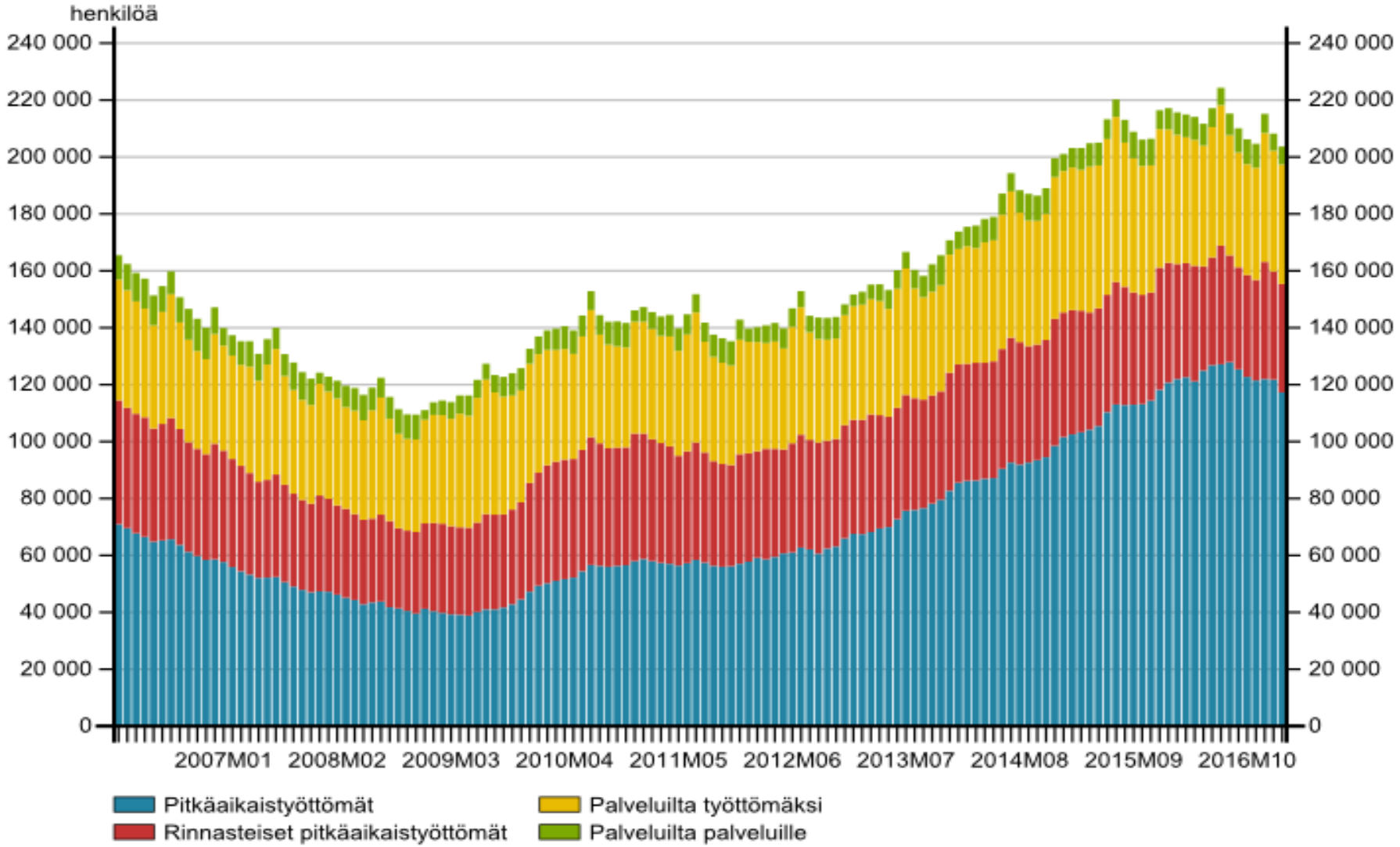

Työ- ja elinkeinoministeriö, työnvälitystilasto

Osatyökykyisiä 500 000; vailla työtä 200 000;
Ulkomaalaistaustaisista joka 6. työtön 2014

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

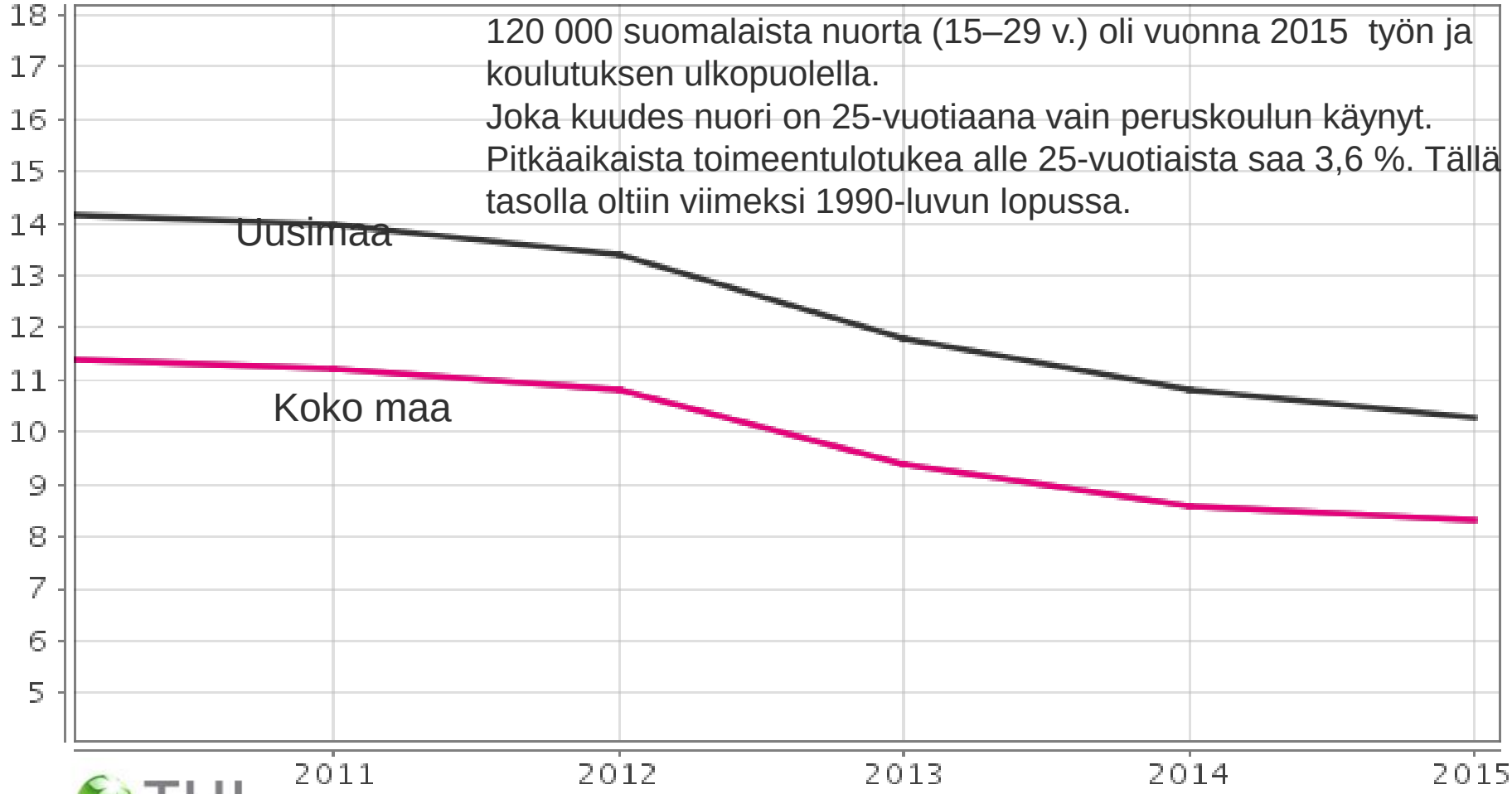

THL

www.hyvinvointikompassi.fi

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Toimeentulo-ongelmista kärsivien lapset ovat muita suuremmassa vaarassa jäädä ilman koulutusta tai työpaikkaa.
Vuoden 2016 Pisa-tutkimus kertoo, että sukupuolierot 15-vuotiaiden osaamisessa ovat tällä hetkellä Suomessa OECD-maiden suurimmat: pojat ovat tyttöjä suuremmassa riskissä syrjäytyä.

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)

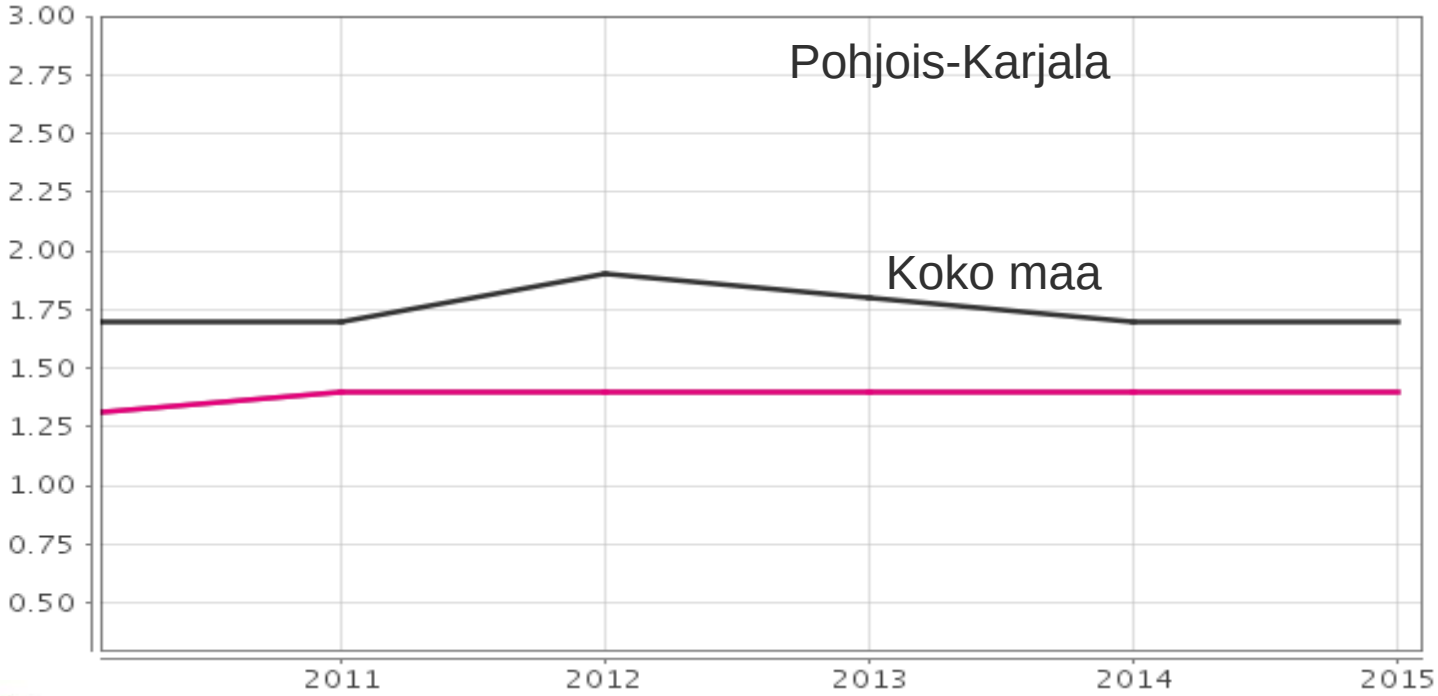

www.hyvinvointikompassi.fi

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Säännöllisen kotihoidon piirissä 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavanikäisestä väestöstä 11.8% (2015)

- Asumisen tueksi tarvitaan monenlaisia palveluja, tukea ja turvaa.
- Välttämätön hoito ja tukipalvelut muodostavat iäkkäille merkittävän maksurasitteen, jonka suuruudesta ei ole kokonaiskuvaa. Lisäksi maksut vaihtelevat alueellisesti.
- Ikääntyvien yhdenvertaisuuden ja osallisuuden toteutumisen kannalta on seurattava miten kotihoidon ja tukipalvelujen maksut otetaan huomioon, kun iäkkäiden asumismenoja ja toimeentuloa arvioidaan
  - miten maksujen taso suhteutuu eläkkeensaajan hoitotuen eri tasoihin ja tuen ehtoihin,
  - onko tarpeen maksukatot ja
  - mikä on sosiaalihuollon asiakasmaksujen vaikutus palvelujen käyttöön.

SUOMALAISTEN LUOTTAMUS YHTEISKUNNALLISIIN INSTITUUTIOIHIN VUOSINA 2000, 2005 JA 2009 (luottaa hyvin tai melko paljon; tutkimuksille yhteiset/vertailukelpoisiksi katsottavat arviointikohteet, %).

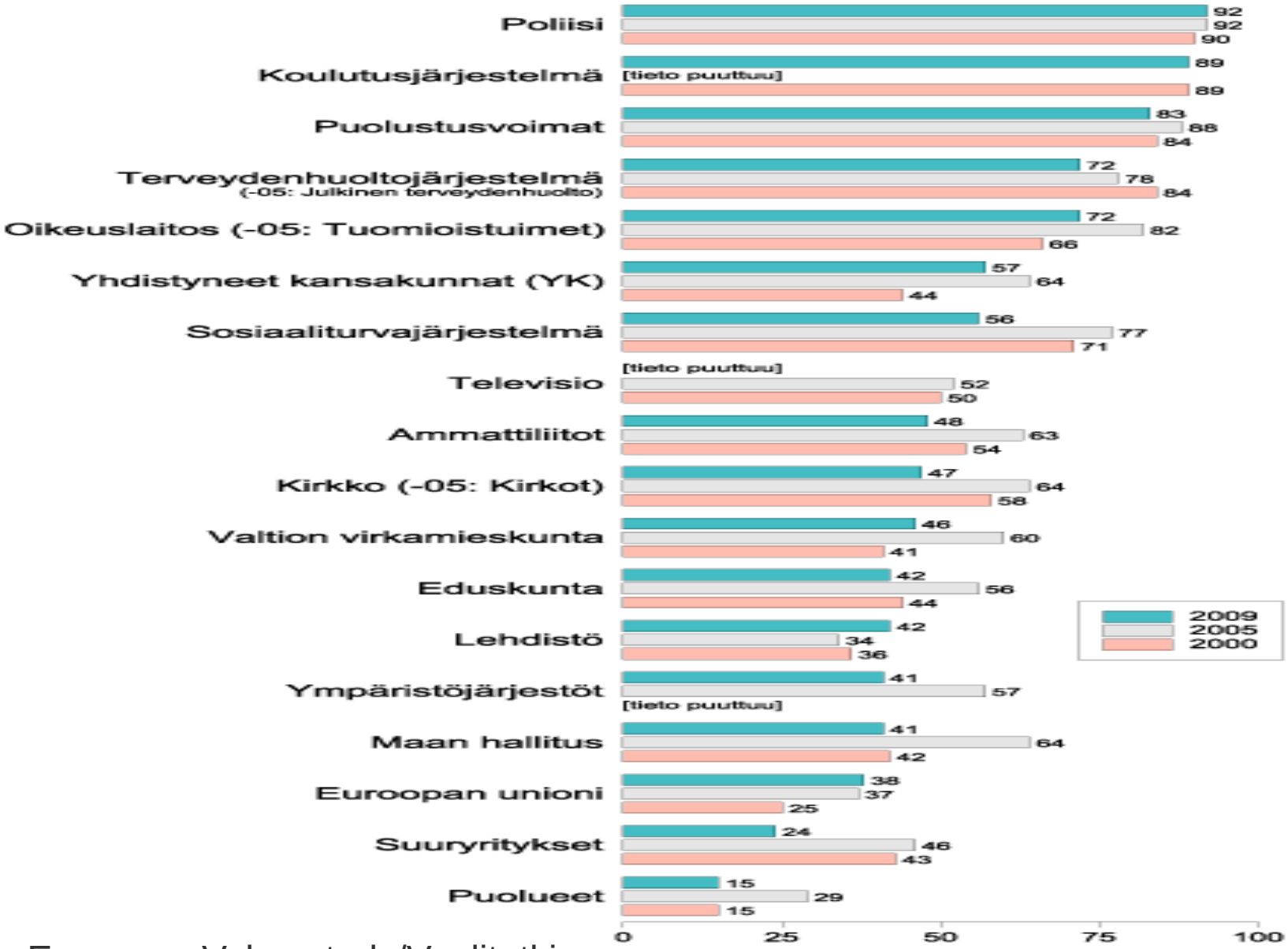

European Value study/Vaalitutkimus

Aktiivisesti järjestötoimintaan tms. osallistuvien osuus (%), 20 - 64-vuotiaat

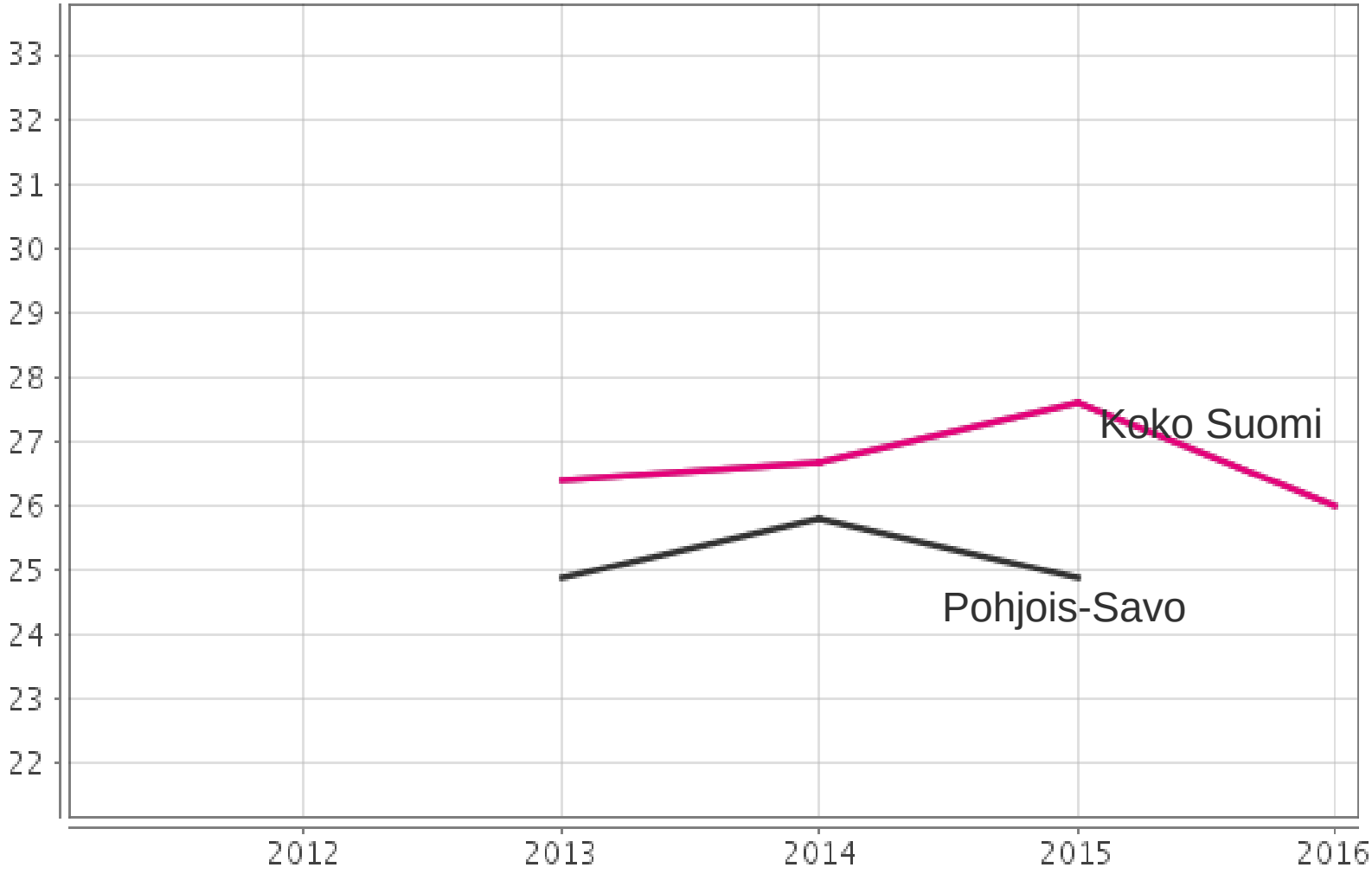

www.hyvinvointikompassi.fi

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Pasi Mäenpää & Maija Faehnle, HY, 2017

Kestävän hyvinvoinnin seurantaan

Tarjoaa johtamisen ja suunnittelun tueksi tietoa koko maan tasolla ja alueittain asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä, sosiaali- ja terveyspalveluiden toimivuudesta ja väestörakenteesta

1) **www.hyvinvointikompassi.fi** THL:n hyvinvointikompassi auttaa arvioimaan sosiaalista kestävyyttä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Indikaattorien ohessa tarjotaan yleisen tason asiantuntijatuki lukujen tulkintaan

2) **www.sotkanet.fi** tarjoaa palvelujen mitoittamisessa tarvittavia absoluuttisia lukuja

3) **www.terveytemme.fi** tarjoaa tilasto- ja seurantatietoja väestön terveydestä ja hyvinvoinnista alueittain ja väestöryhmittäin

4) **www.findikaattori.fi** tarjoaa laajemman kuvan väestön hyvinvoinnista ja terveydestä sekä sosiaali- ja terveyspalveluista

THL

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Yhteystiedot

- Riitta-Maija Hämäläinen
- riitta-maija.hamalainen@thl.fi
- p. 029 524 7464
- Twitter @riittamaijah

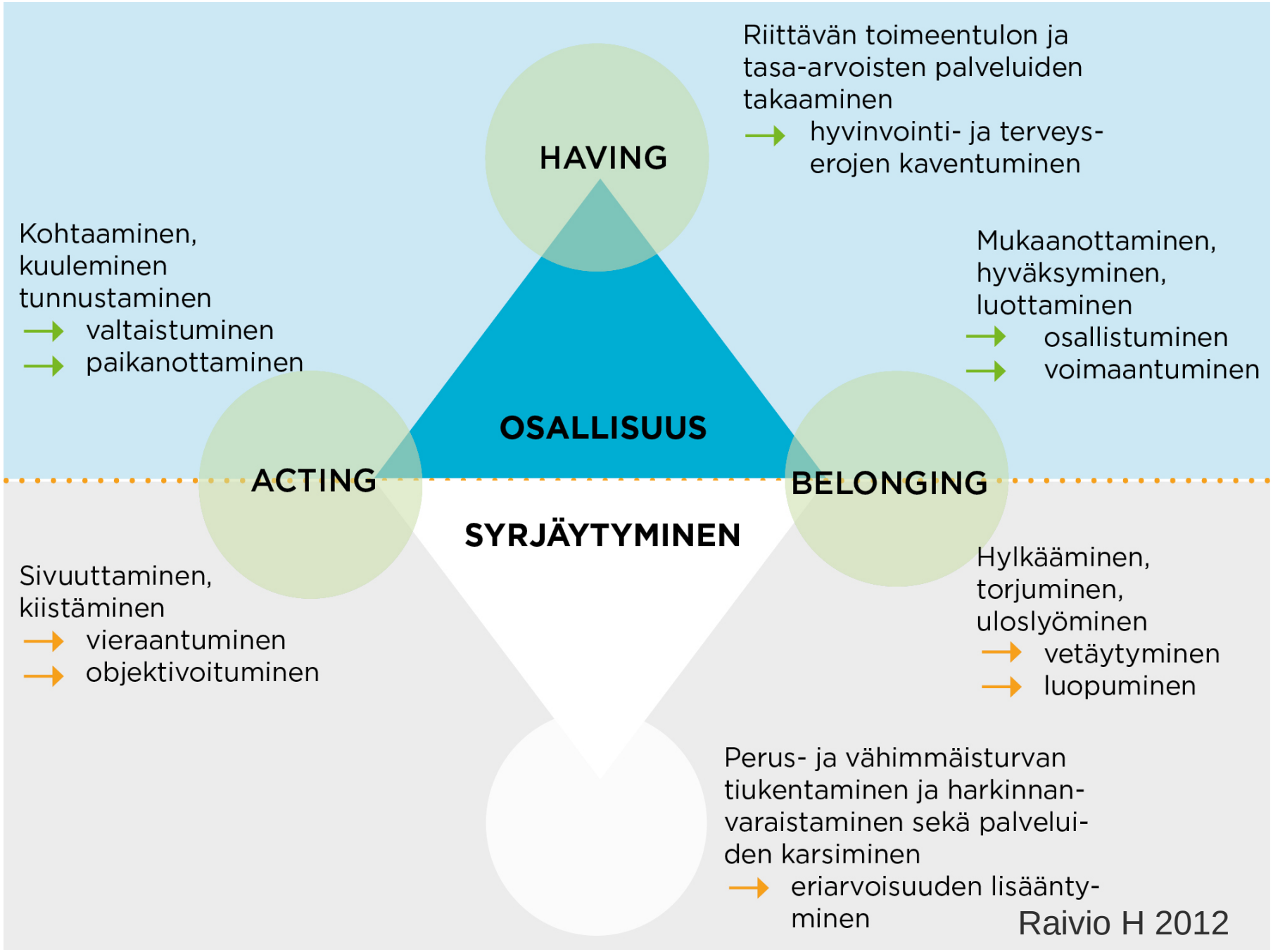
HAVING
Riittävän toimeentulon ja tasa-arvoisten palveluiden takaaminen
→ hyvinvointi- ja terveys-erojen kaventuminen
Kohtaaminen, kuuleminen tunnustaminen
→ valtaistuminen
→ paikanottaminen
Mukaanottaminen, hyväksyminen, luottaminen
→ osallistuminen
→ voimaantuminen
OSALLISUUS
ACTING
BELONGING
SYRJÄYTYMINEN
Sivuuttaminen, kiistäminen
→ vieraantuminen
→ objektivoituminen
Hylkääminen, torjuminen, uloslyöminen
→ vetäytyminen
→ luopuminen
Perus- ja vähimmäisturvan tiukentaminen ja harkinnan-varaistaminen sekä palvelui-den karsiminen
→ eriarvoisuuden lisäänty-minen
Raivio H 2012

SOSIAALINEN OSALLISUUS

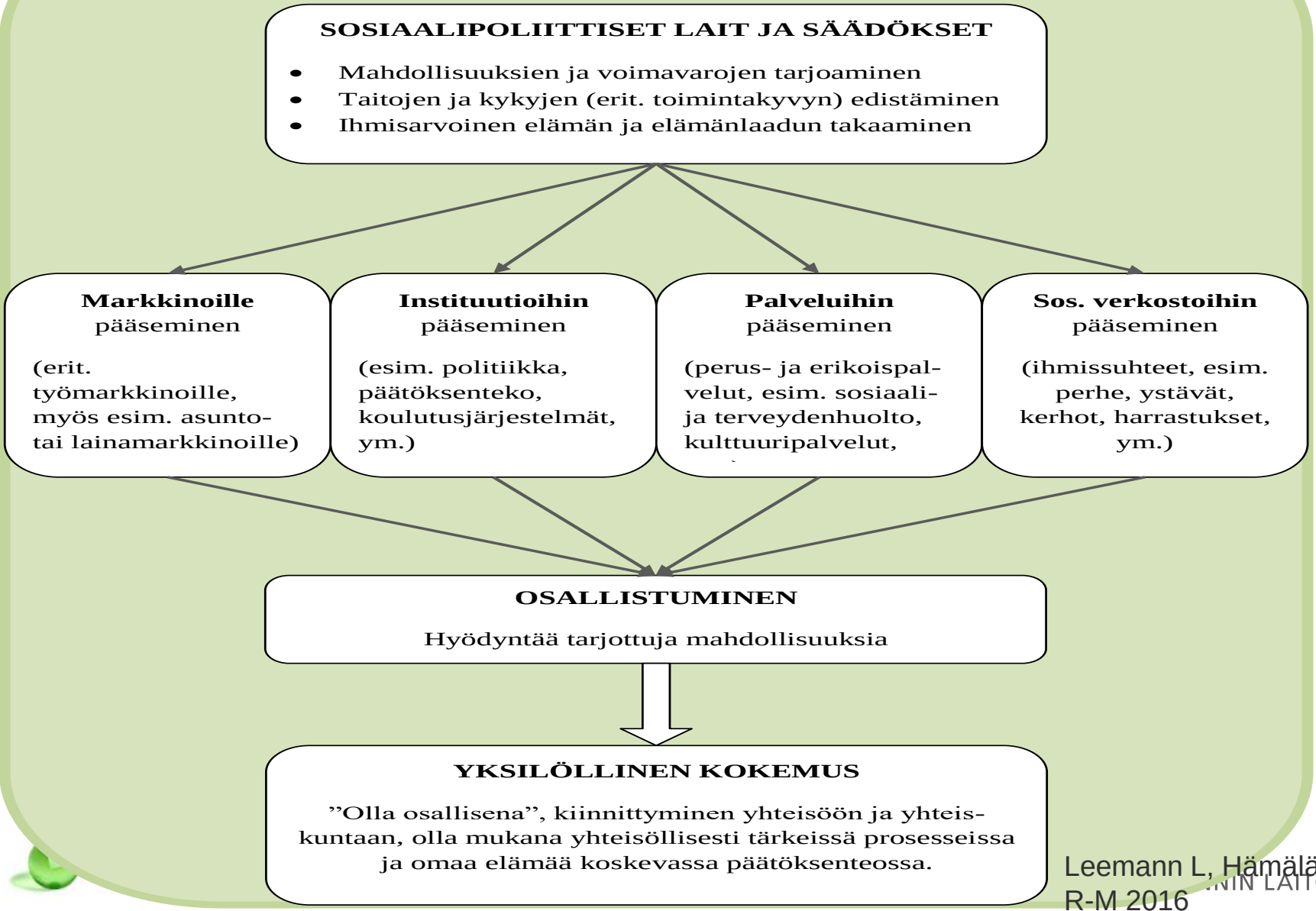

Leemann L, Hämäläinen R-M 2016

Pekurinen & soste

- Hyvinvointipalvelujen kohdalla oikea taloudellinen
- kysymys ei ole, kuinka paljon jollakin toimenpiteellä
- tai palvelulla tai toimintavaihtoehdolla on mahdollista
- säästää rahaa, vaan tuottaako toiminta hyvinvointia
- ja onko se kustannus-vaikuttavaa. Hyvinvointipalveluilla
- ei tarvitse säästää veronmaksajien rahaa, mutta
- niiden pitää parantaa väestön hyvinvointia ja palvelut
- pitää toteuttaa tehokkaasti. Kaikista hyvinvointipalveluista
- pitää ajan mittaan pystyä konkreettisesti
- osoittamaan väestön niistä saama hyvinvointihyöty ja
- kustannukset. Tarjolla olevista hyvinvointipalveluista
- ja toimintavaihtoehdoista pitää valita sellaiset, jotka
- tuottavat väestölle eniten iloa ja hyötyä käytettävissä
- olevilla varoilla. Muutoin haaskataan veronmaksajien
- varoja ja tuotetaan väestölle vähemmän iloa, hyötyä
- ja muuta arvokasta.

’Kelasta odotetaan nyt rahoja, jotka ovat niin sanottua viimesijaista tukea. Sitä saa vain, jos ei ole muuta mahdollisuutta tulla toimeen. Ei ole työtä. Ei ole muuta tukiverkkoa. Ei ole luottoa, jolla saisi pankista ja vuokranantajalta pitkämielisyyttä tai armoa.

Nyt hätäapua revitään lasten säästöpossuista ja mummon patjan alta, pummataan naapurilta ja jonotetaan hyväntekeväisyydestä. Sillä saadaan ehkä kasaan ruoka, jolla pysyy hengissä, mutta vuokria ja velkoja sillä ei makseta.

Usein köyhän ainut auttaja on toinen köyhä. Tai ei kukaan.’

- HS Anna-Stina Nykänen 4.4.2017

- sosiaalisen kestävyyden haasteet suuret ja periytyvät jo 90-luvun laman ajalta • Yksi OECD-maiden eriarvoisimmista terveyspalvelujärjestelmistä • Suuret sosioekonomiset terveys- ja kuolleisuuserot, yhä kasvussa • Pitkäaikainen työttömyys pysynyt korkeana koko 2000-luvun • Perusturvan taso jäänyt 30-40 % jälkeen keskimääräisestä tulokehityksestä kahden viime vuosikymmenen aikana. Toimeentulotuki liian monilla pitkäaikainen tukimuoto. • Asunnottomien määrä ei vähene (8300, joista 450 perhettä) – maahanmuuttajilla rajusti kasvussa. • Suhteellinen (lapsi)köyhyys ja tuloerot kasvaneet 1995-2005 – eniten OECD-maista • Alkoholiehtoinen kuolleisuus kaksinkertaistunut sitten v.1997 • Mielenterveyspalvelujen käyttö nelinkertaistunut sitten v.1997 – joka päivä kuusi nuorta kirjoitetaan työkyvyttömyyseläkkeelle! • Huostaanotettujen lasten määrä lähes kaksinkertaistunut v:sta 1991 • Joka kymmenes nuori määrittyy koulupudokkaaksi • Heikoimmaksi elämänlaatunsa kokevat 18-24-v vähän koulutetut ja työttömät nuoret, työkyvyttömyyseläkeläiset ja hauraat vanhukset (80+) Sosiaalisesti kestävä kehitys /Sakari Karvonen 6 10.4.2013
- 7. Sukupolvien välinen ja sisäinen oikeudenmukaisuus olennaisen tärkeä ikääntyvässä yhteiskunnassa • Kyse on – Taloudellisesta ulottuvuudesta – resurssien rajallisuus – Sosiaalisesta ulottuvuudesta – (jaon) oikeudenmukaisuus sukupolvien välillä ja sisällä – kyse ei vain eläketurvasta ja tulonsiirroista, vaan myös oikeudesta hoitoon ja hoivaan – Poliittisesta ulottuvuudesta – demokratia, legitimiteetti ja luottamus • “Yhteiskunnallisen kiertokirjeen” säilyttäminen edellyttää sukupolvisopimusta, mutta sukupolvisopimus vaatii päivittämistä 2000-luvulle sukupolvien yhteisellä sopimuksella – ”Ageing is an issue for generations, but it is also a question to be solved with generations” (Phillipson 1996; 2003) – Luottamus on sukupolvisopimuksen peruskivi, ja luottamus myös periytyy – Luottamus syntyy arjen turvallisuudesta, osallisuudesta, kuulumisesta johonkin, ja siitä, että voi käyttää omia voimavarojaan maksimaalisesti (vrt. Amartya Sen)
- 8. Kasvava eriarvo syö sosiaalista kestävyyttä - siitä on päästävä eroon! • Hyvä että TuV:n työssä nostetaan eriarvo esiin • Se pitää kuitenkin nähdä yhteiskunnallisessa kontekstissa, ei vain yksilöllisenä asiana • Eriarvo ei ole välttämätöntä, ja sitä voidaan politiikkatoimin vähentää kuten Suomen tie köyhästä agraariyhteiskunnasta yhdeksi maailman hyvinvoivimmista ja tasa-arvoisimmista yhteiskunnista on osoittanut • Kyllä hyvinvointiyhteiskunta kestää, mikäli Suomella on malttia palauttaa ”sosiaalinen motiivi” (Kuusi) yhteiskuntapolitiikkaan ja päivittää malli viisaasti

- 2000-luvulla hyvinvoinnin on oltava kestävää hyvinvointia.
- Se muodostuu kolmesta komponentista (Alanen
- ym. 2010, Hautamäki & Oksanen 2012):
- 1. Elämänlaatu: onnellisuus, hyvät ihmissuhteet
- ja osallisuus, elämän rikkaus
- 2. Kestävä taloudenpito: pitkäjänteinen kasvu ja
- vaurastuminen, elintaso
- 3. Tasapainoinen luontosuhde: luonnonvarojen
- säästeliäs käyttö, uusiutuvien luonnonvarojen
- suosiminen, luonnosta nauttiminen (SOSTE kirja Hautamäki et al)

Tarvitaan jatkuvaa
keskustelua hyvinvoinnin osatekijöistä,
niiden
keskinäisistä suhteista ja painoarvoista

Palvelujen mitoittamisessa tarvittavia absoluuttisia lukuja on saatavissa esimerkiksi Sotkanet-palvelusta.

Koko maan kehityksen seurannassa Hyvinvointikompassi täydentää Findikaattori.fi-palvelua tarjoamalla laajemman kuvan väestön hyvinvoinnista ja terveydestä sekä sosiaali- ja terveyspalveluista.

- Hyvinvointikompassi on asiantuntijoiden valitsema tilastotietopaketti suomalaisten kuntien asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tukemiseksi. Mitä paremmin kunnassa tiedetään asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden tila, sitä täsmällisemmin pystytään puuttumaan ongelmiin, ehkäisemään niiden syntyä ja ryhtymään toimiin, joilla hyvinvointia ja terveyttä voidaan parhaiten edistää. Asukkaiden hyvinvointi on kunnan talouteen suuresti vaikuttava tekijä.

- Edut:

- tutustu tilastotietoihin suomalaisten hyvinvoinnista, terveydestä, väestörakenteesta sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden käytöstä, saatavuudesta ja vaikuttavuudesta
- tunnista kuntasi sosiaali- ja terveystoimen kehittämistarpeet
- vertaile luotettavasti eri alueiden, kuntien, maakuntien, aluehallintovirastoalueiden, sairaanhoitopiirien ja erityisvastuualueiden hyvinvoinnin ja terveyden tilaa ja kehitystä
- poimi helposti tietoja kunnan hyvinvointikertomukseen
- käytä hyvinvointijohtamisen apuvälineenä
- tee nopeasti laadukkaita esityksiä
-

Suomalaisen jakamistalouden luokittelu (Nylund 2016)

Globaalit	AirBnB, Uber, Couchsurfing
Kauppapaikat	Tori.fi, Huuto.net, (E-Bay)
Yhteisövetoiset	Nappi Naapuri, Stadin aikapankki, Ravintolapäivä, Siivouspäivä, Saunapäivä, kimppakyyti.fi
Liiketoiminta	PiggyBaggy, Sharetribe, Ratti.fi, Swap.com, City Car Club, HBB
Facebook	Kallion Sarkat kiertoon, Haaga kierrättää, Töölö kierrättää, Vuokra-asunnot Helsinki
Kaupunki	Kutsuplus, kirjasto (laajennettu kirjastotoiminta), Helsinki Region Infoshare, Kierrätyskeskus
Rajatapaukset	Nearhood, Digiapuri, Split Finland, REKO-renkaat, Wolt, Foodora

4.4.2017 25

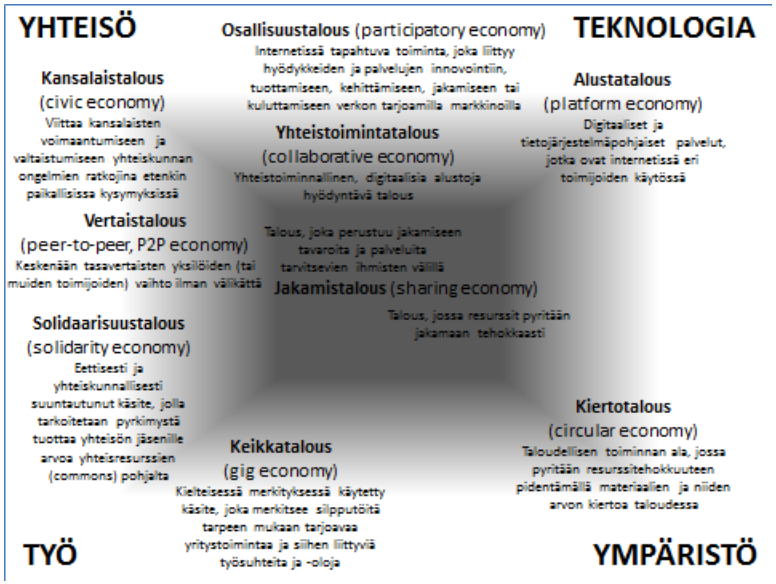
YHTEISÖ
Osallisuustalous (participatory economy)
Internetissä tapahtuva toiminta, joka liittyy hyödykkeiden ja palvelujen innovointiin, tuottamiseen, kehittämiseen, jakamiseen tai kuluttamiseen verkon tarjoamilla markkinoilla
TEKNOLOGIA
Kansalaistalous
(civic economy)
Viittaa kansalaisten voimaantumiseen ja valtaistumiseen yhteiskunnan ongelmien ratkojina etenkin paikallisissa kysymyksissä
Yhteistoimintatalous
(collaborative economy)
Yhteistoiminnallinen, digitaalisia alustoja hyödyntävä talous
Alustatalous
(platform economy)
Digitaaliset ja tietojärjestelmäpohjaiset palvelut, jotka ovat internetissä eri toimijoiden käytössä
Vertaistalous
(peer-to-peer, P2P economy)
Keskenään tasavertaisten yksilöiden (tai muiden toimijoiden) vaihto ilman välikättä
Talous, joka perustuu jakamiseen tavaroita ja palveluita tarvitsevien ihmisten välillä
Jakamistalous (sharing economy)
Talous, jossa resurssit pyritään jakamaan tehokkaasti
Solidaarisuustalous
(solidarity economy)
Eettisesti ja yhteiskunnallisesti suuntautunut käsite, jolla tarkoitetaan pyrkimystä tuottaa yhteisön jäsenille arvoa yhteisresursseien (commons) pohjalta
Kiertotalous
(circular economy)
Taloudellisen toiminnan ala, jossa pyritään resurssitehokkuuteen pidentämällä materiaalien ja niiden arvon kiertoa taloudessa
Keikkatalous
(gig economy)
Kielteisessä merkityksessä käytetty käsite, joka merkitsee silpputöitä tarpeen mukaan tarjoavaa yritystoimintaa ja siihen liittyviä työsuhteita ja -oloja
TYÖ
YMPÄRISTÖ

Aikapankit: Stadin aikapankki

Palveluiden vaihto, vaihtoehtovaluutta "tovi"

stadinaikapankki.wordpress.com/

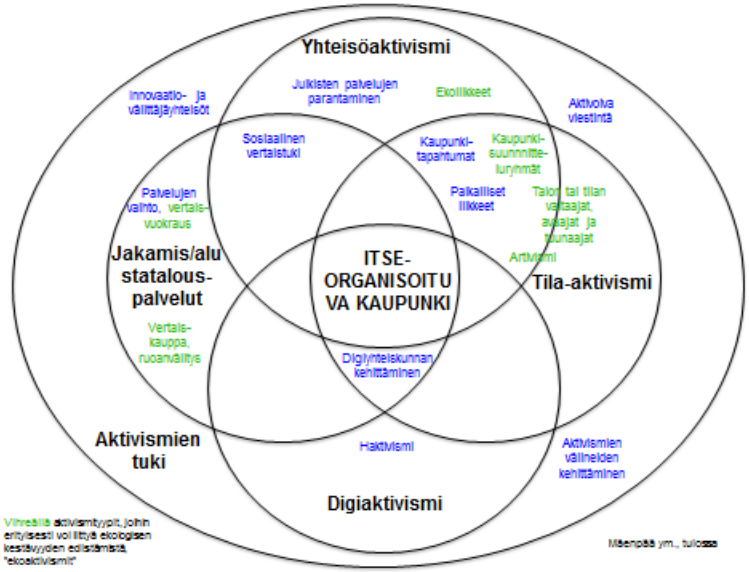
Yhteisöaktivismi
Julkisten palvelujen parantaminen
Ekoliikkeet
Innovaatio- ja välittäjä/yhteisöt
Aktivoiva viestintä
Sosiaalinen vertaistuki
Kaupunki-tapahtumat
Kaupunki-suunnitte-luryhmät
Palvelujen vaihto, vertais-vuokraus
Palkalliset liikkeet
Talon tai tilan valtaajat, avaajat ja ylläpitäjät
ArtMarmi
Jakamis/alu statalous-palvelut
ITSE-ORGANISOITU VA KAUPUNKI
Tila-aktivismi
Vertais-kauppa, ruoanvälitys
Digi/yhteiskunnan kehittäminen
Aktivismien tuki
Haktivismi
Aktivismien välineiden kehittäminen
Digiaktivismi
Vihreällä aktivismityypit, joihin erityisesti voi liittyä ekologisen kestävyyden edistämistä, "ekoaktivismi"
Mäenpää ym., tulossa

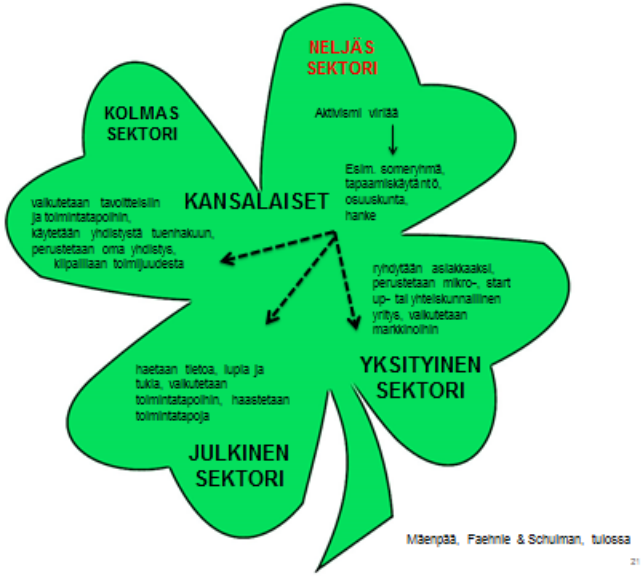
NELJÄS SEKTORI
Aktivismi virtää
Esim. someryhmä, tapaamiskäytäntö, osuuskunta, hanke
KOLMAS SEKTORI
KANSALAISET
vaikutetaan tavoitteisiin ja toimintatapoihin, käytetään yhdistystä tuenhakuun, perustetaan oma yhdistys, kilpailtaan toimijuudesta
ryhdytään asiakkaaksi, perustetaan mikro-, start up- tai yhteiskunnallinen yritys, vaikutetaan markkinoihin
YKSITYINEN SEKTORI
haetaan tietoa, lupia ja tukia, vaikutetaan toimintatapoihin, haastetaan toimintatapoja
JULKINEN SEKTORI
Mäenpää, Faehnle & Schulman, tulossa

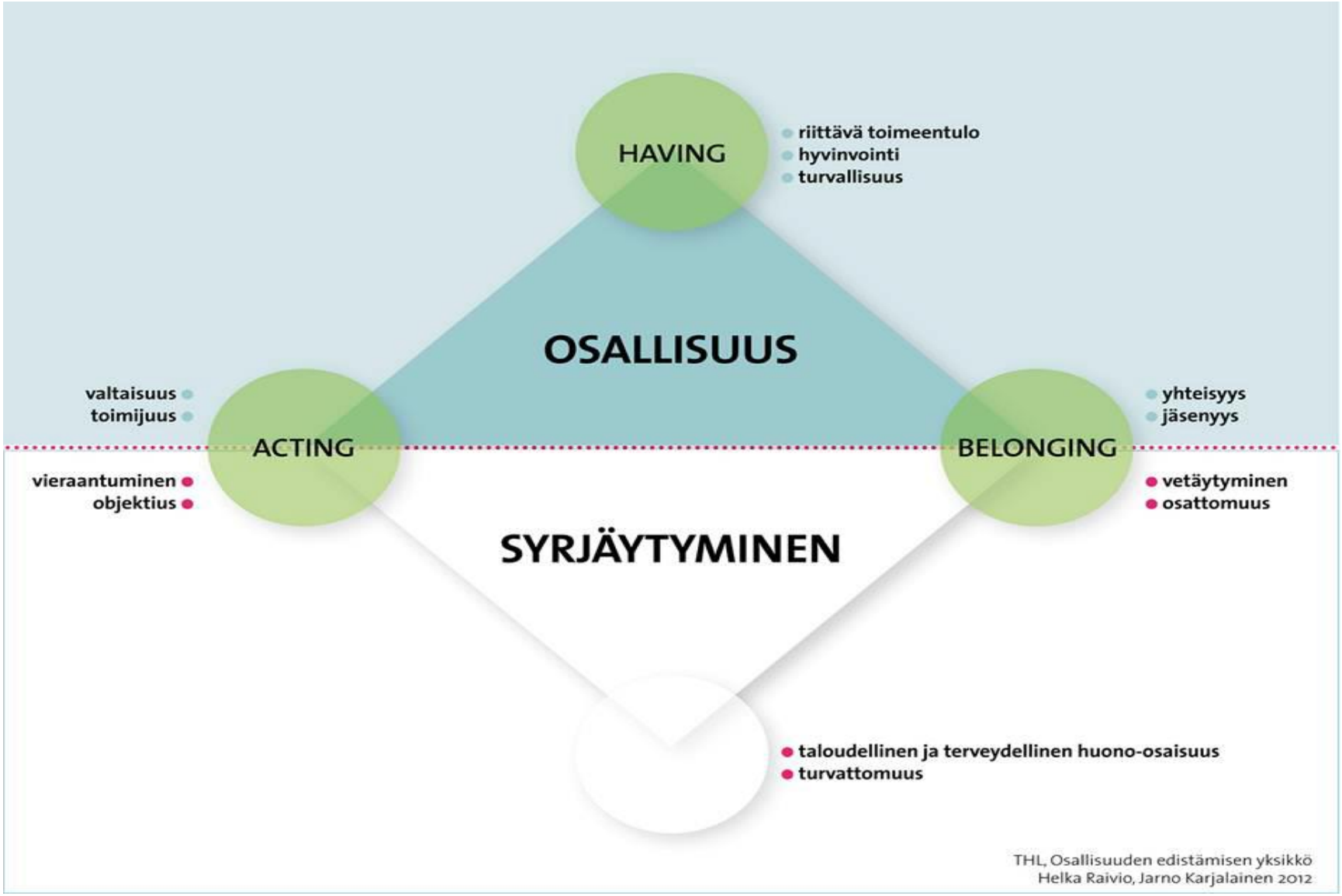

Osallisuuden ulottuvuudet

edistämisen tukemiseksi. Mitä paremmin kunnassa tiedetään asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden tila, sitä täsmällisemmin pystytään puuttumaan ongelmiin, ehkäisemään niiden syntyä ja ryhtymään toimiin, joilla hyvinvointia ja terveyttä voidaan parhaiten edistää. Asukkaiden hyvinvointi on kunnan talouteen suuresti vaikuttava tekijä.

Edut:

tutustu tilastotietoihin suomalaisten hyvinvoinnista, terveydestä, väestörakenteesta sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden käytöstä, saatavuudesta ja vaikuttavuudesta
tunnista kuntasi sosiaali- ja terveystoimen kehittämistarpeet
vertaile luotettavasti eri alueiden, kuntien, maakuntien, aluehallintovirastoalueiden, sairaanhoitopiirien ja erityisvastuualueiden hyvinvoinnin ja terveyden tilaa ja kehitystä
poimi helposti tietoja kunnan hyvinvointikertomukseen
käytä hyvinvointijohtamisen apuvälineenä
tee nopeasti laadukkaita esityksiä

- Sosiaalisesti kestävän kehityksen ideat pohjautuvat yleisesti hyväksyttyihin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin.
- Se perustuu yhdenvertaisuuden ja demokratian arvoille ja sisältää kansalaisten perusoikeuksien toteutumisen.
- Siihen lukeutuu
  - ihmisten riittävän toimeentulon,
  - sosiaali- ja terveyspalvelujen ja turvallisuudentakaaminen sekä
  - resurssien ja toimintamahdollisuuksien oikeudenmukainen jakautuminen
  - ihmisten osallisuus ja kiinnittyminen yhteiskuntaan
  - omaan elämäänsä vaikuttamiseen.

(Alila et al 2011)